

JÖNKÖPING UNIVERSITY

*School of Education and
Communication*

”Det finns inga ateister i ett skyttevärn”

En studie av predikningar för den svenska armén
1904-1943

KURS: *Religionsvetenskap för ämneslärare 61-90*

PROGRAM: *Ämneslärarprogrammet*

FÖRFATTARE: *Johan. Eriksson*

EXAMINATOR: *Rickard. Lagervall*

TERMIN: *VT 18*

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Syfte och frågeställning	4
1.2 Tidigare forskning	4
1.3 Metod och hypotes	7
1.4 Material och avgränsning	8
2. Bakgrund.....	10
3. Undersökning	12
3.1 Gud med oss! 1904.....	12
3.2 Fältpredikningar från Sannahed 1907	16
3.3 Gudstjänstordning jämte korta predikningar. Till användning åt svenska flottan. 1917.....	18
3.4 Vårt vapen trygga. En samling predikningar och tal från kriget i Finland 1939-1940.....	25
3.5 MÄN PÅ VAKT. 1940	27
3.6 I FÄLT. 1943	28
4. Resultat.....	32
5. Käll- litteraturförteckning	35

1. Inledning

“There are no atheists in a foxhole”¹(det finns inga ateister i ett skyttevärn) Vem citatet ska tillskrivas är inte klarlagt men dess budskap framgår tydlig: att när soldater hamnar i en okontrollerbar situation fylls de av rädsla och ber till högre makter. Likväl kan soldater be en högre makt om beskydd innan en strid, innan en marsch eller under beskjutning. I äldre tider tackade/prisade man även Gud, i första hand, för segern först och, i andra hand, för befälet som ledde och vann striden. För själavårdens skull hölls oftast ett korum för soldaterna efter striden. Därigenom gavs soldaterna möjlighet att antingen sörja för döda/stupade kamrater eller en för att ge själslig fristad att bearbeta efter de upplevelser de just den striden de har varit med om.

Vad som stod i dessa predikosamlingar kan vara färgat av sin samtid, om det rådde fred, om det var krig eller om nya politiska värderingar i samhället var gällande. I fredstid kan det centrala innehållet vara att stävja soldaternas hemlängtan under fältövningar och stärka deras inställning till att försvara fosterlandet samt förstärka deras tilltro till Gud och Jesus.² I krigstid kan det centrala innehållet vara att finna trygghet hos Gud och Jesus, förhålliga plikten mot fosterlandet och uppmuntra tapperhet i strid samt att varje soldat har ett ansvar mot sina kamrater. Det centrala innehållet kan förändras genom tiden beroende på vilka värderingar som råder i samhället t.ex. att man går från att soldaten slåss för en kung till att soldaten slåss för sitt folk och fosterland.³

I den här uppsatsen kommer en granskning ske av fältpredikningar från tidigt 1900-tal fram till andra världskriget. Det som skall granskas är om och i sådant fall hur de olika predikningarna kan skilja sig åt från tid d.v.s. krig, fred eller politiska sammanhanget. Vad anser predikosamlingarna är viktigt att förmedla under respektive tidsperiod? Det har gjorts liknande forskning innan men den forskningen har granskat tidigare epoker eller en senare tid. Det som ligger närmast är forskning om själavård under den här tiden men inte om fältpredikningar.

---

¹ https://en.wikipedia.org/wiki/There_are_no_atheists_in_foxholes (hämtad 2018-04-16)

² Gudmundsson, David, *Konfessionell krigsmakt: predikan och bön i den svenska armén 1611-1721*, Universus Academic Press, Diss. Lund: Lunds universitet, 2014, Malmö, 2014. S, 52

³ Ibid. S, 86

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att granska fältpredikningar från tidigt 1900-tal fram till andra världskriget för att belysa eventuella skillnader mellan hur de är utformade beroende på det politiska läget och huruvida det var krigstid eller fredstid.

De frågeställningar som skall besvaras är följande:

1. Vilket nationellt ideal framkommer i fältpredikningarna?
2. Vilket soldatideal förekommer i fältpredikningarna?
3. Vilken Gud/Jesus bild förekommer i fältpredikningarna?
4. Hur liknar och skiljer sig fältpredikningarna från varandra?

1.2 Tidigare forskning

I det här kapitlet kommer jag presentera min tidigare forskning. Min tidigare forskning sträcker sig från en avhandling som handlar om samma ämne under tidigare period till militär själavård under samma period även en uppsats vars struktur denna undersökning bygger på.

Det David Gudmundsson skriver i sin avhandling *Konfessionell krigsmakt* är om bön och predikan under stormaktstiden, 1611-1721. Gudmundsson analyserar fältbörens tematik och funktion. Vilken sorts självbild och omvärldsbild fältbönen gav officerare och soldater under stormaktstiden är den centrala delen i Gudmundssons avhandling.⁴ Det Gudmundsson kommer fram till är hur fältböerna tilltalade soldaternas självbild och omvärldsbild kan kategoriseras i fyra pelare. Den första handlar om att sätta fosterlandet i ett gyllene sken. Den andra handlar om att soldaterna är och slåss för det utvalda folket. Den tredje handlar om lydnad till den svenska kungen som var kung utav Guds nåd. Den fjärde handlar om att det finns en yttre fiende som vill förgöra svenskarna och att fienden

---

⁴ Gudmundsson, David. S, 22

hade valt att hota och föra krig mot Guds utvalde konung samt Guds utvalda folk, men den yttre fienden sågs även som Guds test för svenskarna.⁵

Gudmundssons avhandling är en liknande undersökning som denna. Skillnaden är dock att Gudmundsson undersöker en äldre tid och min undersökning är betydligt mer avgränsad i sitt tidsomfång.

Svensk militär själavård Den svenska militära själavårdens organisation 1892-2008 samt en komparativ studie av Fältandaktsböckerna 1893, 1940 och 2008 är en C-uppsats skriven av Charlotte Farholt. Det Farholt studerar är hur strukturerad själavården var i den svenska försvarsmakten mellan 1893, 1940 samt 2008 utefter fältandaktsböcker. Farholt analyserar böckerna utifrån tre frågeställningar: Vad innehåller fältandaktsböckerna? Vem vänder sig andaktsböckerna till? Har de förändrats över tiden?⁶ I sitt resultat kommer Farholt fram till att alla fältandaktsböckerna vänder sig främst till soldaten. Innehållsmässigt skiljer de sig åt från de olika perioderna. Fältandaktboken från 1893 innehåller främst utdrag från nya testamentet och ett evangelium i fulltext. Fältandaktboken från 1940 har främst utdrag från psaltaren och evangelierna samt korta bibelcitater. Fältandaktboken från 2008 innehåller främst utdrag från psaltaren i rubrikform och förslag på morgon-kvällsbön som soldaterna kan söka själv i bibeln. Förändringen som har skett enligt Farholt är att 2008 har mer element av gamla testamentet jämfört med 1893 som fokuserade mer på det nya testamentet.⁷

Min undersökning utgår ifrån liknande premisser som Farholts, att undersöka vilken förändring som har skett i kyrkans själavård i fält. Två skillnader är att denna undersökning jämför tiden innan andra världskriget och under andra världskriget och att Farholt undersöker fältandakten medan jag undersöker predikningarna. Min undersökning kommer utgå från samma struktur som Farholt men med annorlunda frågeställningar.

Kyrkan i fält är en vetenskaplig monografi skriven av Klas Hansson. Den redogör för hur kyrkans organisation och ekumeniska samarbete har utvecklats från tiden då värnplikssystemet infördes till 2000-talets inledning. Hansson undersöker även den

---

⁵ Ibid. S, 232-233

⁶ Farholt, Charlotte, *Svensk militär själavård Den svenska militära själavårdens organisation 1892-2008 samt en komparativ studie av Fältandaktsböckerna 1893, 1940 och 2008*. C-upps. Linköping universitet. 2010. S, 1

⁷ Ibid. S, 30, 33

andligavården och relationen mellan fältpräst, samfund och försvarsmakt har förändrats utefter nämnda tidsperioder.⁸ Hansson kommer fram till att den kyrkliga organisationen successivt har förändrats under 1900-talet fram till 2008. Under andra världskriget öppnades ett ekumeniskt samarbete mellan den lutherska statskyrkan och de frikyrkliga samfundet vilket har fortgått efter andra världskriget. Kyrkan gick från att fostra egenskaper i soldaterna till att värna om ideal som kyrkan och det svenska samhället representerade.⁹ Istället för att bli inpräntade med hur en soldat bör vara blev soldaterna införstådda med vad de försvarade.

Hansson är relevant för min undersökning då jag grundar min hypotes i denna avhandling. Undersökningarna påminner om varandra men jag undersöker psalmer och predikningar istället för den kyrkliga organisationen.

Militär själavård skriven av Sten Elmberg, 2010. Boken är en övergripande redogörelse för den militära själavården i Sverige från 1500-talet fram till 2005. Elmberg redogör för syftet med präster, själavård och fältpredikningar genom nämnda tidsperioder. Under 1500-talet handlade krigsartiklarna (regelverket för den militära själavården) om straff mot de som hädade mot Guds ord och de heliga sakramenten. Under 1600-talet omfattade artiklarna även förbud mot avguderi, svordomar eller missbrukande av Guds namn. Artiklarna hade även en moralbyggande funktion där Gustav II Adolf menade att mer bön gav fler segrar. Under 1700-talet sattes en slutgiltig prägel på predikningarna genom tillägget att fartygschefen skulle önska en välsignelse över konungen och fäderneslandet vilket repeterades av besättningen. Under 1800-talet var det främst en omorganisation av regementsprästernas roll som skedde. Under det tidiga 1900-talet gick den militära organisationen från indelningsverk till värnplikten. Vilket innebar att nu var soldaterna isolerade från det moraliska stödet hemifrån. Den moraliska fostran och uppmuntrandet föll på regementspastorerna.¹⁰ Under andra världskriget strukturerades kyrkans roll inom försvarsmakten till att de fortfarande skulle se över själavården men även förbereda soldater för strid och försvar av Sverige.¹¹

---

⁸ Hansson, K. S, 9

⁹ Hansson. S, 152

¹⁰ Elmberg, Sten, *Militär själavård*, Försvarsmakten, Stockholm, 2010. S, 7 ff

¹¹ Ibid. S, 33

Denna bok är en bakgrundsbeskrivning till denna undersökning. Elmberg ger en övergripande redogörelse för den tidiga funktionen av kyrkan i fält inklusive fältpredikningar och hur kyrkans roll i fält har förändrats. I min undersökning bidrar den framför allt till bakgrundsbeskrivningen.

1.3 Metod och hypotes

Under följande stycke förklaras metoden för denna undersökning. Det som kommer förklaras är vad metoden innebär och hur den kommer användas i undersökningen. Senare kommer undersökningens hypotes förklaras och vad undersökningen grundar hypotesen i samt vad som ska verifieras med denna undersökning.

För att besvara min frågeställning använder jag mig av en komparativ metod. Denna metod innebär att en jämförelse kommer ske mellan källorna. Denna metod lämpar sig när ett fenomen skall förklaras övergripande. I det komparativa resultatet urskiljs likheter och skillnader mellan källorna som beskriver samma fenomen. Det som skall ta i beaktande när en komparativ studie görs är att det man undersöker måste kunna ställas emot och jämföras med varandra. Det går inte att jämföra två saker som inte är i relation till varandra. Detta begränsar forskningsområdet och urvalet av material måste granskas noga.¹²

Det som kommer att ske i denna uppsats är att materialet kommer presenteras och redogöras för i undersökningen utifrån frågeställningen. I resultatet kommer eventuella likheter och skillnader presenteras utifrån fråga 4. Det som kommer granskas är hur predikningarna tilltalar soldaten och hur de förmedlar fosterlandskänsla samt vilken Gud/Jesus bild de presenterar. Jag kommer undersöka alla predikningarna i källorna och göra relevanta utdrag därefter. Jag kommer undersöka de tre första frågorna i relation till varandra d.v.s. dessa frågeställningar är inte oberoende av varandra.

Jag grundar min hypotes i *Kyrkan i fält* skriven av Klas Hansson. Hansson påvisar att under det tidiga 1900-talet var kyrkan präglad av den nationalistiska stämningen som rådde under den tiden. Kyrkan förstärkte och glorifierade gamla krigarkungar som Gustav II Adolf och

---

¹² Ejvegård, Rolf, Vetenskaplig metod, 4:e uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009. S, 44

Karl XII. Syftet som kyrkan hade under det tidiga 1900-talet var att de inryckta soldaterna skulle fostras till goda, kristna samt patriotiska medborgare under sin värnplikt.¹³

Under andra världskriget inriktade kyrkan sig på att förbereda soldaterna inför strid. Soldaterna skulle bli införstådda med uppgiftens allvar och soldaterna skulle inte frukta döden. Livet i sig är ett mellanstadium innan man når till Gud. Hansson kommer fram till att själavården skulle se till att skapa en trygg individ vilket i sin tur skulle leda till att den enskilde individen blev en god soldat.¹⁴

Hansson visar att även den kyrkliga organisationen ändrades mellan det tidiga 1900-talet till 1940-talet. Framtill 1940-talet fanns inget ekumeniskt samarbete mellan statskyrkan och de frikyrkliga samfundet. Kyrkans syfte var att stärka och forma effektiva soldater. Kyrkan var en institution för att fostra goda svenska kristna soldater. Under 1940-talet ändrades den kyrkliga organisationen till en mer tjänande roll som snarare ville representera en militär värdegrund som soldaterna kunde identifiera sig med.¹⁵

Sammanfattningsvis skedde det en förändring inom den svenska kyrkans militära själavård. Min hypotes är att det har skett en motsvarande förändring i fältpredikningarnas struktur och tilltal mellan nämnda tidsperioder.

1.4 Material och avgränsning

Mitt material består av predikosamlingar som är skrivna eller sammanställda utav människor med ett kyrkligt ämbete och teologisk studiebakgrund. Tre samlingar från 1904-1917 och tre samlingar mellan 1939-1943. Samlingarna kommer presenteras i kronologisk ordning.

Gud med oss! Fältpredikningar skriven av Paul Nilsson. Boken är en samling av fältpredikningar från 1904. Paul Nilsson var en präst som levde mellan 1866 till 1951. Under sin levnad diktade han många psalmer och predikningar bl.a. Gud med oss. Han

---

¹³Hansson, Klas (2016). *Kyrkan i fält: fältpräster i det svenska försvaret: organisation, principer och konflikter i ekumenisk belysning sedan 1900 = The church under arms: military chaplains within the Swedish armed forces : organization, principles and conflicts with ecumenical aspects since 1900*. Skellefteå: Artos. S, 45

¹⁴ Hansson, K. S, 60, 63

¹⁵ Ibid. S,148

arbetade som präst inom Skara stift under hela sitt yrkesverksamma liv.¹⁶ Dessa predikningar skrevs under en tid då det rådde fred i Sveriges närområde och landet hade ganska nyligen infört värnplikssystemet. Vissa av predikningarna är tematiserade utifrån helgdagar som pingst, Kristi himmelfärdsdag och trefaldighetssöndagen. Boken är relevant för undersökningen då den redogör för predikningar i fredstid samt som ett exempel på predikningar från tiden innan andra världskriget.

Fältpredikningar från Sannahed av John. Albin. Särner. Detta är en samling fältpredikningar från 1907. John Albin Särner var född 1873 och tog kandidatexamen inom teologi 1896. Han arbetade som regementspastor vid kungliga livregementets grenadjärer mellan 1905-1911.¹⁷ Boken är relevant för undersökningen då den är utkommen under en tid då anpassningar till värnplikssystemet gjordes och det rådde fred i Sveriges närområde. Boken är tematiserad utefter t.ex. *Herdar och får, Trohet och bönsöndag*.

Gudstjänstordning jämte korta predikningar för alla sön- helgdagar i kyrkoåret, till användning å svenska flottans fartyg från 1917. Detta är en samling fältpredikningar för den svenska flottan under första världskriget. Skriven av Gottfrid Billing och skänkt av Drottning Victoria.¹⁸ Boken är relevant för att den utkom under första världskriget och det rådde krigstillstånd i Sveriges närhet. Den är tematiserad utifrån söndagar och heldagar under året t.ex. *Juldagen, Långfredagen och midsommardagen*.

Vårt vapen trygga från 1940. Som det står i bokens inledning är detta en samling av fältpredikningar och böner från finska vinterkriget mellan 1939-1940. Ansvariga för denna kollektion är en redaktionskommitté bestående av Johannes Björklund, Erik Bäcksbacka och Erik Forsberg. Den har olika tema som sträcker sig från *helg och högtid till vid landfront och kustförsvar*.¹⁹ Ur kollektionen kommer två predikningar som är skrivna och framförda av Hans Åkerhielm att analyseras. Åkerhielm var bataljonspastor för svenska frivilligkåren under finska vinterkriget. Senare arbetade han som präst på krigsskolan i Karlberg och undervisade kadetter om krigets konsekvenser.²⁰ Åkerhielms predikningar är

---

¹⁶ <https://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=8970>. (hämtad) 2018-04-23

¹⁷ <http://runeberg.org/bioprast/1934/0180.html>. (hämtad) 2018-04-24

¹⁸ Jarlert, Anders (2012). *Drottning Victoria: ur ett inre liv : en existentiell biografi*. Stockholm: Carlsson. S, 246

¹⁹ *Vårt vapen trygga: En samling fältpredikningar och tal från kriget i Finland 1939-1940*, Diakonistyr., Stockholm, 1940

²⁰ Elmberg, S. S, 100

relevanta för denna undersökning då de är skrivna under andra världskriget samt att de är skrivna för och framförda till svenska soldater som skulle ut i strid.

Män på vakt av Carl Arenheim från 1941. Denna samling av predikningar är från en tid då det rådde krig i Sveriges närhet och värnpliktiga, gamla som nya var tvungna att rycka in i försvaret. Denna bok är relevant för undersökningen som ett exempel på hur fältpredikningarna var uppbyggda under andra världskriget. Carl Arenheim föddes 1897 och arbetade som kårchef för KFUM i Ystads scoutkår. Han hade som bakgrund en kandidatexamen inom teologi samt var prästvigd.²¹ Boken är även relevant för undersökningen då den skriven under en tid då det var krig i Sveriges omedelbara närhet, särskilt Ystads placering som en marin gränsstad. Denna bok är tematiserad utifrån rubriker som t.ex. *Män, På Vakt, Man Överbord och Kärlek*.

I Fält skriven av John Nilsson 1943. John Nilsson föddes 1898. Han var verksam som pastor i Sophiahemmet mellan 1935-1945 och senare arbetade han som komminister i Engelbrekts församling.²² Boken är relevant under andra världskrigets mellersta skeende. Boken är tematiserad främst utifrån karaktärsmål t.ex. *Hållning, Ansvar och börja med dig själv*.

Följande stycke förklarar vilka avgränsningar jag har gjort för att möjliggöra min studie och motivera varför jag har gjort dessa avgränsningar.

Uppsatsen är avgränsad till perioden mellan införandet av värnplikten (1901) och andra världskriget (1939–1945), för att värnplikten var ett nytt fenomen i samhället och under andra världskriget sätts den på prov då soldaterna var utkallade under en längre tid. Undersökningen är inriktad på den svenska försvarsmakten, dels för att underlätta införskaffandet av källor men även för att möjliggöra en tolkning av dess innehåll. För de bönböcker som innehåller fler sidor görs ett medvetet utplock. Predikosamlingarna redovisas. Ovanstående begränsningar avser att återspegla den tillgängliga tidsramen och arbetsinsatsen en C-uppsats förhåller sig till.

2. Bakgrund

---

²¹ <http://runeberg.org/vemarvem/skane48/0041.html>. (hämtad) 2018-04-23

²² <http://runeberg.org/sfl/2/0434.html>. (hämtad) 2018-04-23

I detta kapitel kommer jag att redogöra för vad som kan vara viktigt för läsaren att veta för att förstå min undersökning lite bättre. Det är för att läsaren ska kunna förstå predikningarna utifrån deras tidsperiod. Det innefattar kyrkans roll och organisation under båda tidernas samhällsförändringar och det politiska läget i omvärlden.

I början 1900-talet infördes värnplikten och indelningsverket hade avskaffats. Värnplikssystemet innebar att man samlade in samtliga män av den årskull som hade uppnått en myndig ålder för mönstring, generellt blev man inkallad vid tjugoårsåldern. I dess tidiga skede var det endast några få individer som blev frikallade för sjukdom eller fysisk svaghet.²³ Det politiska läget i Sverige var präglad av nationalism och svenska krigarkungar som Gustaf II Adolf och Karl XII hyllades och sattes som förebilder. Att vara en svensk gudfruktig soldat var något exemplariskt. Att tjäna och försvara fosterlandet var något nobelt och riktigt. Detta var något som kyrkan förmedlade till soldaterna i deras regementen. Kyrkans roll var att fostra plikt-känsla och inpränta det goda i att vara svensk soldat och att det var en kristen plikt att försvara sitt land.²⁴ Behovet att förmedla detta kan bero på omställningen till värnplikten. Det är möjligt att prästerna ville inpränta att det är en viktig och fin sak att tjäna Sverige under den tiden de är borta från hemmet. Kyrkans roll var mer att gjuta mod och trösta soldaterna Under andra världskriget var världsbilden annorlunda jämfört med tidigare krig. Våra grannländer annekterades och Finland var under attack från Sovjetunionen. Krig var i Sveriges omedelbara närhet. Sverige hade valt att hålla sig neutral i detta krig men de fruktade invasion från Tyskland eller Sovjetunionen.²⁵ I försvarsmakthistoria brukar man kalla detta för beredskapstiden. Sverige var i realiteten neutralt men det gjordes anpassningar till de stridande parterna utefter hur kriget fortlöpte. Svenskarna hade en frivilligkår under finska vinterkriget och stödde Finland med krigsmateriel.²⁶ Dessa omständigheter var kyrkan tvungen att anpassa sig till. Kyrkan ändrade om sitt sätt att arbeta med soldaterna när kriget kunde bli en realitet. Det fokuserades mer på vägledning via samtal mellan präster och soldater, främja kyskhet, nykterhet och förhindra ovårdat språk var kyrkans uppgift. Kyrkan var orolig att i detta tumult skulle folket tappa sina kristna värderingar och vilseleda sig från det kristna

---

²³ Hansson, K. S, 23

²⁴ Ibid. S, 31-33

²⁵ https://sv.wikipedia.org/wiki/Sverige_under_andra_v%C3%A4rldskriget. (Hämtad 2018-05-03)

²⁶ Hansson, K. S, 67

idealet. Kriget hade startat på grund av att människor hade gott ifrån det kristna idealet. Det var viktigt att vidmakthålla det kristna idealet för att bevara det goda i samhället.²⁷ Andakterna kunde tematiseras utifrån breddskapskänsla, förlåtelse, kärlek till gud och Jesus uppoffrande, även Jesus som manlighets ideal. Soldaterna skulle inte vara rädda för att offra sig och att inte vika sig i svåra situationer precis som Jesus höll sig fast till sin tro.²⁸

3. Undersökning

I detta kapitel kommer jag undersöka predikosamlingarna utifrån frågeställningen och med hjälp av metoden. Varje stycke i predikningarna svarar för en av de tre första frågeställningarna t.ex. första stycket i en predikan handlar om vilket nationalistiskt ideal som framkommer i fältpredikningarna. Varje tidsperiod kommer sammanställas med en analys i slutet innan nästa period startar och innan resultatet.

3.1 Gud med oss! 1904

Andra böndagen: *"Hvem är en sådan Gud som du, som förlåter synd."*²⁹

Först knyter predikan an till den lutherska läran som statsreligion och den sanna kristendomen samt nedvärderar den katolska läran som vidskepelse. Predikan nämner också hur Gustav II Adolf slogs för protestanternas frihet och att genom hans offer kunde den lutherska läran stadfästa sig i Sverige. Detta är ett arv som skall bevaras och tryggas. Predikanten jämför Sverige med en moder som håller i det heliga evangeliet och hon skall skyddas och bevaras annars skulle vi gå under.³⁰

Soldaterna skulle komma ihåg Gustav II Adolfs uppoffringar under trettioåriga kriget och ha honom som ett exempel. Den svenska soldaten skulle aldrig svika evangeliet. De var värt att gjuta sitt blod för detta för att bevara det, inte endast för sig själv utan för efterkommande generationer. Det är deras plikt som svenskar att försvara Sverige och det

---

²⁷ Ibid. S, 70, 72

²⁸ Ibid. S, 80, 82

²⁹ Nilsson, Paul, *Gud med oss!: fältpredikningar*, Schultz, Uppsala, 1904-1908. S, 7

³⁰ Ibid. S, 10-13

heliga evangeliet. Soldaterna skall vara beredda på att slåss till den sista blodsdroppen i försvar av Sverige.³¹ Predikningen tycks uppmuntrar mer till försvar än aktivt krigförande.

Gudsbilden som kommer fram är en förlåtande Gud och det är inte goda gärningar som likställer onda gärningar utan det endast ges av Guds nåd när en ångrande individ ber om den.³² Alltså Gud förlåter om en individ vänder sig till Gud och ångrar synd. Det räcker inte endast med en god handling efter ond handling för att få Guds tillgivenhet.

Fjärde söndagen efter påsk: ”*Om någon törstar, så komme han till mig och dricke.*”³³

Denna predikan tilltalar inte det nationalistiska utan den riktar sig mer till soldaterna och talar mer om Gud och Jesus.

Det centrala temat är törst vilket är synonymt med begär i denna predikan. På ett tydligt vis varnar predikan soldaterna för ett osedligt bruk det vill säga att bedriva hor, dricka alkohol vilket kan leda till alkoholism samt hasardspel som kan ruinera dem. Predikan inleds med en frågeställning till soldaterna huruvida alkoholisten är lycklig efter ruset, om hasardspelaren är lycklig när han måste pantsätta sin vigselring eller om mannen och hans hustru känner frid efter att han har besökt ett glädjehus. Det är tron till Gud och Jesus som släcker törsten eller tillfredsställer alla begär.³⁴ Predikan uppmuntrar till sedligt leverne bland soldaterna och till att en svensk soldat bör söka tillfredsställelse hos Jesus, inte hos världsliga institutioner som frestar ett köttligt eller världsligt begär.

Enligt denna predikan är det hos Jesus som soldaten får tillfredsställelse och frid. Det som människor har sökt efter från antiken till vår egen forntid har hela tiden funnits hos Gud/Jesus. Enligt predikan är det Jesus som bär på livets vatten som stillar ångest för soldatens tidigare synder och dem som är betungade av arbete ger han nya krafter.³⁵ Bilden av Gud/Jesus är någon som kommer kunna hjälpa soldaterna och förlåta dem från tidigare synder. En outtömlig källa av kraft och tröst.

Bönesöndag

---

³¹ Ibid.

³² Ibid. S, 8-9

³³ Nilsson, P. S, 14

³⁴ Ibid. S, 15-17

³⁵ Ibid. S, 16-17

Det finns ett kort resonemang om Sverige och hur forna svenskar genom bön kunde klä sig i ett andligt harnesk av kristlig tro. När forna svenska soldater bar denna rustning fanns det inte något som kunde hota Sverige och hennes befolkning. Det är i denna bön och i denna rustning som fosterlandets försvar ligger.³⁶ Den lutherska tron vävs ihop med nationalstaten.

En god soldat är en soldat som ber. Återigen används Gustaf den II Adolf som ett exempel för soldaterna att följa *”fligtigt bedit är halft segradt.”*³⁷ En god soldat vänder sig till bönen för att stärka sig eller för att söka tröst. Det gjorde Gustaf II Adolf och han var protestanternas störste krigare. Skall de svenska soldaterna få mod och besegra ett hot bör de också göra som Gustaf II Adolf.³⁸ *”Tapprast i striden den krigsman är som beder, förrän han strider”.*³⁹

Den bönen som Jesus lärde ut är den bönen som leder till Gud. När en människa öppnar sig till Jesus och tar till sig det som han har förevisat kommer man in i Guds famn. Gud beskrivs som en fader vars omtanke är den bästa för soldaterna. Gud skänker sin kraft, tröst och trygghet till de som öppnar sig för honom.⁴⁰ Här framstår Gud/Jesus som att de vet bäst för soldaterna och soldaterna kommer bli hjälpta på det sätt som är bäst för soldaterna.

Sjätte söndagen efter påsk: *”Men jag säger eder, mina vänner: Rädens icke för dem, som dräpa kroppen och sedan icke hafva makt att göra något mer!”*⁴¹

Det är endast något enstaka men centralt som sägs om Sverige i denna predikan. Soldaterna är sända för att för att försvara fosterlandet om kriget kommer. Svenskar fruktar Gud men inte något annat.⁴² Återigen är den underliggande meningen ett försvarskrig och inte ett anfallskrig.

En svensk soldat fruktar ingenting för de behöver inte frukta något. Nilsson beskriver att när kulorna börja vissla och kamrater falla tänker soldaten att han skall fly men soldaten bör inte räddas eller fly. Det är Gud som avgör huruvida han skall dö eller ej. Den svenske

---

³⁶ Ibid. S, 22

³⁷ Ibid. S, 21

³⁸ Nilsson, P. S, 21

³⁹ Ibid. S, 22

⁴⁰ Ibid. S, 20-21

⁴¹ Ibid. S, 28

⁴² Ibid. S, 28, 31

soldaten skall inte vara rädd, fiendens svärd och kulor kan endast dräpa kroppen men inte själen.⁴³

Jesus ord förmedlar att det inte finns något att frukta för den största makten finns hos Gud som inspirerar sina lärjungar till mod. Gud framstår som en domare som skiljer mellan liv och död. Om en soldat överlever drabbningen eller inte är upp till Gud. Död är inte nödvändigtvis något negativt utan Gud kallar soldaten till sin sida. De som överlever har fortfarande ett syfte att uppfylla här på jorden. Nilsson beskriver en historia i predikan om hur en person som aldrig läste bibeln fick ett exemplar av nya testamentet. Soldaten bevarade NT i sin bröstficka vilket stoppade en kula från att borra sig in hans bröst. Detta är ett exempel på Guds försyn. Enligt denna predikan är den kristna soldaten skyddad av Gud och soldaten behöver inte frukta något. Den som har levt syndigt har dock Guds omdöme att frukta i livet efter detta.⁴⁴

Pingstdagen: *”Jag skall icke lämna eder faderlösa. Jag skall komma till eder.”*⁴⁵

Soldaten bör hålla sig stark och inte frestas av de moraliska farhågorna som han kommer möta under sin värnplikt. Soldaten lämnar sitt hem utan sina föräldrars beskydd och vägledning. Det är då soldaten måste söka vägledning hos Gud. Det finns de råa sällar som redan lever i fördärv och som har fallit för liderlighetens laster. Detta är något soldaten måste och kan motstå genom att söka sig till Gud. Faller han för dessa frestelser skulle han försätta sig själv och sin fader i skam.⁴⁶ Denna predikan talar för att en svensk soldat bör leva ett rättfärdigt och moralisk sunt liv. Likt det Elmberg beskriver om hur predikningarna vill fostra egenskaper hos soldaterna.

Gud visar sig som en fader som vägleder och uppmuntrar sina barn till att leva korrekt. Om soldaten öppnar sig och erkänner sina synder och ty sig till Gud kommer Guds ande hjälpa honom att leva rättrådigt. Enligt predikan är Gud mer som en fader än en moder, för Gud är alltid närvarande. Trots att han påvisar soldaternas fel och brister är han även kärlekens och glädjens ande.⁴⁷

---

⁴³ Ibid. S, 29-31

⁴⁴ Nilsson, P. S, 28-31

⁴⁵ Ibid. S, 32

⁴⁶ Ibid. S, 33-35

⁴⁷ Ibid. S, 34-36

3.2 Fältpredikningar från Sannahed 1907

Andra söndagen efter Påsk: ”Herdar och får.”⁴⁸

Sverige benämns som fosterjorden och hon kallar sina unga soldater till sin tjänst. Om soldaterna ger henne sin kärlek kommer hon omsluta dem i sin famn.⁴⁹ Det kan tolkas som att om soldaterna fullföljer sin uppgift till Sverige kommer hon förbarma sig över dem och det är något som uppskattas av övriga samhället.

En god soldat är den som lyder sitt befäl och inte klagar på det han är ålagd att göra. Soldaten fullgör sina uppgifter och sin plikt mot Sverige med stolthet. Om soldaten vänder sig till Gud kommer han finna rättfärdighetens väg och den sanna kärleken och är han under Jesus beskydd. Särner jämför befäl med herdar och soldaterna med får. I en utvikelse redogör Särner för två olika sorters herdar, legoherden och den vanlige rättfärdige herden. Legoherden flyr när ulvar och fara närmar sig flocken. Den rättfärdige herden möter faran och försvara sin flock med sitt liv.⁵⁰ En svensk soldat har ett nobelt uppdrag, att lyda sitt befäl och söka tröst hos Gud. Befälen har det yttersta ansvaret för sina soldater. Befälet skall leda sina soldater och vara i främsta linjen om en fara uppstår.

Jesus jämförs också med en herde men då som den främsta av de rättfärdiga herdarna. Han offrade sitt liv för hela mänskligheten och han vakar fortfarande över människan. Om människan öppnar sig för Jesus skall människan vägledas in till Guds famn och människan kommer inte vara vilsen längre.⁵¹

Nionde söndagen efter trefaldighetssöndag: ”Trohet.”⁵²

Svenskar har varit ett gott och trofast gudfruktigt folk men detta är på väg att ebba ut. Samhällsklasser börjar misstro varandra och missämja börja sås svenskar emellan. Världen förändras alldeles för fort och svenska folket kommer behöva gå igenom ett antal kriser

---

⁴⁸ Särner, J. A., *Fältpredikningar: (från Sannahed)*. Saml. 2, Bolinder, Göteborg, 1907. S, 3

⁴⁹ Ibid. S, 7

⁵⁰ Särner, J. A. S, 5- 7

⁵¹ Ibid. S, 5-6

⁵² Ibid. S, 17

men den svenska troheten kommer bestå. Särner uppmanar svenska folket att vara troget Gud, fosterlandet och varandra.⁵³

Svenska soldater skall vara trogna sin tro och fosterlandet. När svåra stunder kommer skall de inte svika i sin lojalitet. När krisen blåser över kommer fosterlandet stå kvar och Gud kommer finnas med dem hela tiden. Om soldaten håller sig trogen intill döden kommer troheten att belönas och soldaten får träda in i Guds rike.⁵⁴

Gud är någon som alltid kommer vara människorna troget så länge de är Gud trogna. Gud är den som förlåter om människan erkänner sina fel. Om människan inte gör detta når inte Gud fram till människan. Gud belönar de som håller sig trogna och ber till Gud. Särner menar att redan vid dopet gav människan och Gud varandra ett trohetslöfte. Om människan inte skulle veta hur en rättrogen kristen borde leva sitt liv bör de lyssna till Jesus. Om människan lär av Jesus ord och av Jesus exempel kommer de vara trogna Gud.⁵⁵ Gud utgör, enligt Särners bild, en trofast punkt för människan men endast om människan själv väljer att vända sig till Gud. I predikan framställs Jesus som läraren. Det är via Jesus människan håller sig trogen till Gud.

Bönsöndag 1907

I predikan verkar det som att soldaterna anser att de har viktigare saker att engagera sig i än att spendera sin tid i fosterlandets försvar. Särner svara på soldaternas frustration och att de skall känna stolthet över att få tjänstgöra i fosterlandets försvar. Plikten till Sverige är en av de värdefullaste i deras liv, detta är något helgat. Särner uppmuntrar soldaterna att be för Sverige, konungen och folkets väl.⁵⁶

En svensk soldat tar sin värnplikt på största allvar och hederskänsla. Soldaten skall se bortom sitt eget arbete i det civila livet som han rycks ifrån och känna att den uppoffring han gör för Sverige är något vackert. Finner soldaten det tungt skall han be och söka sig till Gud för att finna kraft. När en soldat ber bör han be plikttroget för fosterlandet,

---

⁵³ Ibid. S, 21

⁵⁴ Ibid

⁵⁵ Särner, J. A. S, 18-21

⁵⁶ Ibid. S, 32-35

konungen och folket. Soldaterna skall se sig själva som Sveriges livvakt.⁵⁷ Bönen vill förmedla vikten av soldatens värnplikt.

Gudsbilden som framträder är återigen en kraftkälla. När soldaterna vacklar skall de be till Gud i Jesus namn och finna sin stryka i det. Gud ser gott i soldaternas värnplikt. Gud vill försvara Sverige och det svenska folket. Det ligger i Guds intresse att svenskarna få leva i fred och värna om det som har givits åt dem.⁵⁸ Detta kan knytas an till en av Gudmundsson fyra pelare som handlade om hur karolinerna såg sig som det utvalda folket. Samma retorik finns i denna predikan.

3.3 Gudstjänstordning jämte korta predikningar. Till användning åt svenska flottan. 1917.

Söndagen efter Jul. "Det sanna modet."⁵⁹

Predikan syftar på att det himmelska riket och det jordiska riket, det vill säga Sverige, inte ligger långt ifrån varandra. Gud vill att Sveriges folk blir ett kristet folk. Den som har ambitionen att bygga sitt rike inom sig själv och runtomkring världen är en sann fosterlandsvän.⁶⁰ Enligt predikan finns den rätta kristendomen i Sverige och om svenskar tyr sig till den rätta kristendomen och förkunnar den kommer Sverige bli Guds rike på jorden.

En svensk soldat fruktar ingenting utan visar på mod i alla situationer. Han ryggar inte tillbaka på grund av gruppsyck. Om en soldat utsätts för något obehagligt av de andra kamraterna står en sann soldat upp för den svage i sammanhanget. Håller sig soldaten till

---

⁵⁷Ibid

⁵⁸Ibid. S, 33-35

⁵⁹ Sverige. Flottan (1917). *Gudstjänstordning jämte korta predikningar för alla sön- och helgdagar i kyrkoåret till användning å svenska flottans fartyg*. Stockholm: Ernst Westerberg. S, 29

⁶⁰ Ibid. S, 31

Guds ord och förkunnar det är han en sann fosterlandsvän.⁶¹ Alltså är en svensk en god kristen som står upp mot det som är orätt och står upp för det som är rätt.

Jesus används som en förebild för soldaterna. Jesus stod upp för det som var rätt i de allvarligaste stunder även när han stod anklagad inför orättfärdiga domare. Detta mod inspirerade lärjungarna att alltid stå upp för den kristna tron och det som var rätt, oavsett om det skulle kosta dem livhanken.⁶² Lika ståndaktigt som Jesus stod för det som var rätt skall soldaterna alltid göra.

Söndagen efter Nyår: ”Eldsdop och andedop.”⁶³

Predikan gör en jämförelse av 1917 års förlopp med antika händelser. Predikan beskriver Israels dom och att denna dom var ett test för det judiska folket. Domen anspelar på romarrikets ockupation av Israel. 1917 var världen åter i brand och en ny dom väntade världen. Anledningen till att Sverige var skonat är att Sverige är ett heligt land i Guds ögon.⁶⁴

En riktig soldat erkänner sina synder och skulder från sin ungdomstid och ställer sig ödmjuk inför Gud. För att få sitt andedop och bli frälst förbereder han sig väl inför det elddop Gud har i beredskap för honom. Sverige behöver manskraft, mannaheder, rättfärdighet, sanningskärlek, renhet och barmhärtighet.⁶⁵ Vad som menas med mannaheder kan ses i en tidigare predikan om hur en soldat agerar modigt och rättfärdigt.

När människan lever osedligt och rör sig längre ifrån Gud sätts världen på prov. Gud framstår som en entitet som utsätter världen för ett elddop för att separera syndarna från det rättrogna. I predikan handlar inte elldopet om att förgöra syndarna per se utan om de som har levt orättfärdigt vänder sig till Gud kommer Gud förlåta dem.⁶⁶ Utifrån predikan kan det tolkas som att Gud är förlåtande men samtidigt ställer krav på människorna. Det kan även tolkas som att elldopet i sig inte är ett straff utan ett test och en uppmaning till att människan skall bättra sig.

---

⁶¹Ibid. S, 29, 31

⁶² Ibid. S, 30

⁶³ Ibid. S, 35

⁶⁴ Westerberg, E. S, 36

⁶⁵ Ibid. S, 37

⁶⁶ Ibid. S, 37

Andra söndagen efter Påsk: *"Guds välsignelse över hela livet."*⁶⁷

Predikan talar om att svenskar är ett folk tillhörande samma kropp, en svensk tillsammans med sina landsmän är aldrig ensam. Det är en kristlig plikt att älska Sverige och det svenska folket. Att vilja leva och dö för det svenska folket är en plikt som Gud kräver av soldaterna. Predikan jämför hur Guds välsignelse gjorde judarna till ett folk i Israel. Predikans syfte är att jämföra Guds välsignelse att göra judarna till ett sammanhållet folk i Israel med svenska soldaters enighet. Välsignelsen kom från en enda man och en enda man förde förbannelse över ett folk.⁶⁸ Det som kan tolkas är att soldaterna har ett ansvar för varandra att vara kristen och sedlig. God kristlighet är för landets bevarande.

Om soldaten endast håller sig till Guds ord kommer han kunna motstå frestelse och fördärv. Det skall finnas en plikttrogen vilja att leva och dö för sitt fosterland. Genom detta når soldaten och Sverige Guds nåd och välsignelse.⁶⁹ Det verkar som att den enskilda soldaten inte endast har en enskild plikt mot sig själv att vara kristen och patriotisk utan också att soldaten ansvarar för sina kamraters sedlighet.

Det framstår som att Gud är kapabel till att döma ett folk i sin helhet på grund av en individ som syndar stort. Människan har dock ingenting att frukta om de håller sig till Gud, ty Gud är givmild. Gud vill dela med sig av sin rikedom och Gud vill ge sin nåd till de som tyr sig till Guds ord.⁷⁰ Detta kan framstå som lite tudelat. Det som kan urskiljas är att Gud vill välsigna de som tyr sig till honom. Dock straffar Gud folket om dem inte ställer sig emot grova synder eller om de inte försöker förhindra syndandet.

Pingstdagen: *"Kraft till seger."*⁷¹

Predikan redogör om den svenska historien och knyter ihop det med gudsfruktan. Sverige blev en stormakt tack vare att Gud välsignade landet och att svenskarna var rättrogna kristna. Det är något ärofyllt för en kung att kalla in sina styrkor till försvar av fosterlandet. För att kungen och soldaterna skall få mod och kraft att försvara fosterlandet måste de vända sig till Gud. Trots att krig är ett blodigt företag anser Gud att det stundom är

---

⁶⁷ Ibid. S, 96

⁶⁸ Ibid. S, 97-98

⁶⁹ Ibid

⁷⁰ Westerberg, E. S, 114

⁷¹ Ibid

nödvändigt och en kristen plikt att försvara fosterlandet. Predikan sammanfattar det hela med krigsropet: Gud med oss. Detta rop skall ge soldaterna kraft att segra och Guds välsignelse som det fornt har gjort för svenska soldater.⁷² Återigen går den lutherska tron hand i hand med hängivenhet till Sverige samt att Gud ser det som en kristlig plikt att rycka ut i fosterlandets försvar.

En svensk soldat har mod i hjärtat och offervilja i bröstet. För att soldaten skall klara detta måste han hämta kraft ifrån Gud. Det är genom Guds kraft som soldaterna klarar av att uthärda de gruvligaste stunder i hans tjänst för Sverige. Det är inte den yttre fienden som soldaten ska frukta utan den inre som kallas frestelse. Faller soldaten för frestelse och glider ifrån Gud står soldaten utan andligt skydd. I forna svenskars stridsrop skall de finna trygghet och kraft till seger.⁷³ Liknande resonemang finns i tidigare predikan om att soldaterna inte skall frukta det som endast kan dräpa kroppen och inte själen.

Gud ses som en kraftkälla som skänker trygghet och mod. Om svenskarna bevarar sin gudstrohet välsignar Gud deras försvar av fosterlandet. Gud blir ett stöd och en sköld för de som söker honom i svåra tider.⁷⁴ Det som kan tolkas är att Gud håller en vakande hand över de som tyr sig till Gud och det är inte endast fosterlandskärlek som det sanna modet finns. Det är i kombinationen av Gud och fosterlandskärlek som den sanna kraften finns och det sanna modet finns.

Nittonde söndagen efter Trefaldighet: *”Plikttroget arbete, en gudstjänst.”*⁷⁵

Predikan uppmanar soldaterna att värna och älska Sverige. Plikten som ålagts soldaterna bör uppfyllas med en stolt pliktrogenhet. Predikan uppmanar till att fylla plikten mot fosterlandet och mot Gud.⁷⁶ Predikan avslutas med en psalm som understryker den nationalistiska uppmaningen:

---

⁷² Ibid. S, 115, 116

⁷³ Ibid

⁷⁴ Westerberg, E. s, 115-116

⁷⁵ Ibid. S, 178

⁷⁶ Ibid. S, 179-180

*”Vår konung och vårt fosterland, o, fädrens Gud, beskydda slut kärlekens och fridens band, omkring palats och hydda med oväld vare tydda, de lagar du oss gav, o, Gud, och sanningens och dygdens bud av fria hjärtan lydda.”*⁷⁷

Det som kan urskiljas är att Gud skall lägga en vakande hand över Sverige och dess gudstroga befolkning. Psalmen beskriver det historiska arvet svenskarna bär på. Gud är deras fäders Gud och det som har givits till deras fäder är de ungas plikt att bevara med Guds välsignelse.

Predikan uppmanar soldater att vara vaksamma, erhålla god disciplin och god ordning. Predikan vill påminna soldaterna om vad som har sagts till dem när de var barn. Att alltid vara uppmärksamma och flitiga för deras framtids skull. Denna tid som soldaterna befinner sig i kräver att de åhör dessa uppmaningar, då världen är i ett tillstånd som kan hota deras framtid.⁷⁸

Jesus beskrivs som den sanne hjälparen när arbetsbördan blir för tung och trötthet tar ett fast grepp om kroppen. Det är när en person tillber Jesus som får Guds kraft att vaknar ur sin trötthet och lättar arbetsbördan samt att det är när soldaten tillber Jesus som Gud vägleder soldaten från vilseledande vägar och frestelser.⁷⁹

Tjugutredje söndagen efter trefaldighet: ”Skattepenningen.”⁸⁰

Predikan knyter an till den svenska historien. När bilden på konungen i myntet nöts bort är det fortfarande mer än en metallbit. Myntet är alltjämt en symbol för anfädernas slit och svett på åkern. Kampen på åkern såväl som deras segrar med svärdet som öppnade handelsvägar och möjlighet till samarbete med andra länder. Anfädernas gärningar byggde det Sverige som har gått i arv till soldaternas tid. Den skatt som förfäderna fick betala var oftast i blod men deras offrande stadfäste Sveriges plats i världen. Den skatt i mynt som soldaterna betalar går till konungens försvar av fosterlandet och det är endast den som betalar som har medborgarrätt i Sverige. Både den fysiska och den monetära uppoffringen är en god gärning i Guds tjänst.⁸¹ Predikan beskriver både det gemensamma arvet och det

---

⁷⁷ Ibid. S, 180

⁷⁸ Ibid. S, 179-180

⁷⁹ Westerberg, E. S, 179-180

⁸⁰ Ibid. S, 191

⁸¹ Ibid. S, 191-193

gemensamma ansvaret människorna har till Sverige. Enligt predikan är det inte bara Konungen eller det svenska folket som gagnas utav det utan Gud gagnas också.

Soldaterna skulle vara medvetna om deras förfäders uppoffringar och inte låta det som förfädrarna har offrat i blod, slit och pengar gå om intet. Soldaterna har ett historiskt ansvar och plikt att förvalta sitt arv väl. Soldaterna skall offra det dem kan likt sina förfäder. Predikan betonar vikten av deras uppgift i flottan. Genom historien har flottan alltid utgjort Sveriges marina mur och skydd för konungens mynt. När konungen kallar ut till landets försvar skall soldaten vara redo att ge sitt liv för att bevara Sverige för kommande generationer, precis som hans anfäder gjorde för honom.⁸² Soldaten har inte endast plikt mot fosterland och konung utan mot sina förfäder också.

Jesus älskade sitt folk och sitt land, varför han också dygdigt betalade skatt. Exemplet är avsett att förstärka att Gud välsignar de som skrider till handling med ett gott samvete. Gud förväntar sig mer än tomt prat och innehållslösa löften.⁸³ Liket tidigare stycke handlar inte skatten endast om något monetärt utan det kan även handla om en fysisk uppoffring.

Midsommardagen: *"Frukten Gud, ären konungen!"*⁸⁴

Predikan syftar till att komma ihåg hur soldaternas förfäder vågade liv och lem för fosterlandet. Det var tron på Gud som gav dem mod att ställa sig likt en sköldmur kring sin konung. Det var kärleken till konungen som förenade Sverige som nation och svenskar som folk under Sveriges storhetstid. Konungen var den som värnade om Sveriges religion, dess kultur och dess minne. Att ära sin konung är att hålla fanan högt.⁸⁵ Återigen är det arvet som är i fokus.

Soldaterna skall lyda och älska sin konung och även frukta Gud. Soldaterna har som uppgift att försvara fosterlandet och skydda sin konung. Modet och kraften för att klara av uppgiften får de i sin gudsfruktan. Genom att hylla sin konung som värnar om allt det som är dem kärt, visar de sig vara värdiga söner av fäder som stupat på Lützens fält.⁸⁶

---

⁸² Ibid. S, 191-192

⁸³ Ibid. S, 192

⁸⁴ Westerberg, E. S, 211

⁸⁵ Ibid. S, 211-212

⁸⁶ Ibid. S, 211-212

Medvetenhet om sin historia, lydnad till sin konung, fosterlandskärlek samt Gudsfruktan verkar vara soldaternas viktigaste dygder.

Predikan beskriver att Jesus belönar de som lever ett ansvarsfullt liv och fruktar Gud. Predikan gör en jämförelse med att en flitig ungdom leder till en tryggad ålderdom, likväl följer individens gärningar i livet in i himmelriket.⁸⁷ I detta fall handlar det om soldaten och om soldaten lever ett ansvarsfullt liv med goda gärningar och tar sin plikt på allvar kommer han ha en tryggad plats i himmelriket.

Sammanställning av perioden 1904-1917

Sammanfattningsvis handlar den nationalistiska andan om det historiska arvet, utvaldhet, plikttrogen kärlek till fosterlandet och den lutherska tron. Predikningarna knyter an till Sveriges historia som stormakt, att forna kungar stred för fosterlandet och den lutherska tron. Svenska soldaters uppoffringar byggde och bevarade den nationen som var 1917. Soldaterna lyckades segra tack vare tron till Gud. Gud återgäldade svenskarna genom att välsigna dem som det utvalda folket. Predikningarna bygger vidare på att värnplikten och försvaret av Sverige inte bara är något vackert utan en kristlig plikt dessutom.

Soldatidealet präglades av lydnad, plikttrogenhet, bevarandet av det historiska arvet och gudsfruktan. En svensk soldat skulle lyda sin konung blint, även sina befäl och Guds uppmaningar. Soldaten skulle inte frukta någon fiende då den endast kunde förgöra kroppen men inte själen vilken tillhörde Gud. I detta skulle de inte vara rädda för att offra livet i fosterlandets försvar. De skulle som gudsutvalda soldater försvara den av Gud utvalda nationen. I en predikan framkommer även ett officersideal som förklarar att officeren skall vara mer än en chef för soldaterna. En officers maktposition grundar sig i att han har ansvar för soldaterna och när strid nalkas skall han vara i främsta ledet tillsammans med sina soldater. Liksom soldaterna anförtro sitt liv till honom skall även officeren viga sitt liv åt soldaterna. Arvet handlar om att de skall känna stolthet över sin uppgift och plikt som soldater i den svenska armén. Soldaterna har som plikt att bevara och skydda arvet från sina fäder och föra det vidare till sina egna söner. I den nationalistiska bilden och soldatidealet som framträder återfinns tre utav Gudmundsson fyra pelare; Fosterlandet i glans, Guds utvalda folk och lydnad till konungen.

---

⁸⁷ Ibid. S, 211

Gud och Jesusbilden kommer i olika former men sammanfattningsvis beskrivs båda som entiteter som är domare, straffare, barmhärtiga, beskyddande och en kraftkälla. Gud är den som avgör om slaget slutar i seger eller förlust. Om svenskarna visar sig värdiga kommer Gud ge svenskarna seger. Om soldaten är ärlig om sina synder och vänder sig till Gud kommer förlåtelse ges till soldaterna och de kommer välkomnas till Guds sitt rike. Jesus är ett exempel på hur man skall leva som en god kristen och med vilken dedikation en man skall uppfylla sina plikter. Lever soldaten med Jesus som föredöme kommer Gud ge soldaten mod och kraft att fullgöra sina plikter samt välsigna soldaten med ett himmelskt liv eller ett liv i himmeln. Hanssons budskap i *Kyrkan i fält* betonar vikten av att fostra egenskaper i soldaterna som lydnad, gudsfruktan och plikttrogenhet. Likväl framhåller Elmberg i *Militär själavård* att mycket handlar om moralisk tröst när värnpliktssystemet infördes. Soldaterna skulle hämta kraft och trygghet hos Gud och ha Gud som kompass för att förhindra att soldaterna förleds i frestelse.

3.4 Vårt vapen trygga. En samling predikningar och tal från kriget i Finland 1939-1940.

Manlig lydnad: ”*Tal hållet i Torneå den 18. 2. 1940.*”⁸⁸

Det finns inte mycket som nämns om det nationalistiska idealet i den här predikan. Det enda är att Georg Carl von Döbelns (betraktad som en krigshjälte under finska kriget 1808-1809⁸⁹) namn framförs och beskrivs på ett sätt som att han var okuvlig mot allt, även mot Gud.⁹⁰

Åkerhielm delar in soldaten i två grupper. Den ena gruppen känner det kristna kravet på att underkasta sig Gud och att erkänna sina synder ger dem frid i själen. Den andra gruppen

---

⁸⁸ Åkerhielm, H. S, 57

⁸⁹ <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/georg-carl-von-d%C3%B6beln>. (hämtad 2018-05-30)

⁹⁰ Åkerhielm, H. S, 58

ser inte synden som något anskrämligt och anser att kristendomens krav på underkastelse samt skuldbeläggande är något förlegat. Åkerhielm menar att det inte är omanligt att böja sig för Gud utan tvärtom. Jesus böjde sig för Gud och erkände synd. Han var både modig och rakryggad samtidigt som han visste sin plats gentemot Gud.⁹¹ En svensk soldat skall böja sig för Gud utan att behöva ge avkall på sin stolthet.

Jesus beskrivs om en modig och rakryggad man som böjde sig för Gud. Gud vill inte att soldaterna ska krypa inför Gud men de skall veta sin plats. Då fri vilja råder önskar Jesus och Gud att människan är av den förnämsta naturen.⁹² En tolkning är att om soldaterna förhåller sig ödmjuka inför Gud och erkänner sina synder förblir de förnämna vilket gör att de kan gå stolta och kan gå rakryggade.

I Guds hand: ”*Tal hållet i Karihaara den 17. 1. 1940*”⁹³ Åkerhielm uppmanar soldaterna att be till Gud om hjälp i deras kamp att försvara kristendomen och allt som är rätt och rättfärdigt. Soldaterna skall veta att folket hemma i Sverige ber för dem och de skall ta kraft ur den vetskapen.⁹⁴

Åkerhielm uppmanar soldaterna att vara lika modiga som Jesus. De skall inte frukta den ryska motståndaren. ”Ryssen” har endast kraft att dräpa kroppen men inte själen.. Åkerhielm uppmanar soldaterna att vara lika modiga som Jesus. Det grundläggande i Jesus mod var den okuvliga tron att ingenting i denna världen kan skilja människan från Guds kärlek. Det är viktigt att behålla tron även i de svåra stunderna likt Jesus i otaliga stunder fick sin tro prövad. Svårigheter är till för att övervinnas. Syftet med svårigheterna är att stärka människan, det är Guds vilja. De kan endast förgöra kroppen men inte skilja människan från Gud.⁹⁵ En underliggande mening i detta stycke är att när kulorna visslar skall soldaterna överkomma rädslans svårighet med hjälp av modet som ges utav Gud.

Jesus framställs som en okuvlig gestalt som var trogen Gud. Alla gånger Jesus har fått sin tro ställd på prov har han alltid varit fast i sin tro till Gud. Gud vill att människor utvecklas genom sina svårigheter och att de ska finna trygghet hos Gud.⁹⁶ Soldaterna skall känna den

---

⁹¹ Ibid. S, 58-59

⁹² Ibid

⁹³ Ibid. S, 120

⁹⁴ Åkerhielm, H. S, 120, 122

⁹⁵ Ibid. S, 120-122

⁹⁶ Ibid. S, 121-122

tryggheten om soldaterna är trogna mot Gud. Liksom för Jesus spelar det inte någon roll vad som händer i jordelivet utan i slutändan hamnar soldaterna hos Gud i paradiset. Om soldaterna är trogna.

3.5 MÄN PÅ VAKT. 1940

På vakt.

Arenheim talar om vilket arv Ystad har haft som försvarsbastion under den svenska historien. I kriget mellan Sverige och Danmark har Ystad alltid haft en central roll i försvaret av Skåne. Arenheim tackar forna svenskar och Ystad för deras gedigna försvarsverksamhet. Denna historia har påverkat invånarna Ystad till alltid vara vaksamma, modiga, att ha precision och uppoffrande. Detta är idealet som soldaterna ska ta till sig och värna om.⁹⁷

Vad som önskas av soldaterna är idealen i föregående stycke. Om en vakt slumrar till kan fienden lätt övermanna försvaret och om förbindelsemannen inte håller ett vaksamt öga på telefonen kommer det inte något stöd fram till frontlinjen och då kan inte någon försvarsplan förberedas. Precisionen måste finnas för en effektiv eldverkan mot fienden och även där krävs vaksamhet. Finns det inte mod eller offervilja är försvaret redan förlorat innan första eldkontakten. Dessa egenskaper krävs också för att soldaten skall kunna värja sig från den inre fienden som dryckenskap, hor och oärlighet. Har inte soldaten bemästrat den inre fienden kommer han vara chanslös mot den yttre fienden. För att få denna kraft skall han be till Gud och lyssna till Jesus ord. Därigenom räddas han från den inre fienden och ges kraft emot den yttre.⁹⁸ Det är både ett ideal som förvaltas i arvet som soldaterna skall skydda och egenskaper de ska ta efter.

Jesus ord är något som skall lyssna till för att Gud ska ge den hjälp som behövs. Gud kommer fram som en vakande ande som hjälper soldaterna i nöd om de kallar till Gud. Likt en soldats (radiovågs-)kommunikation med sitt befäl förbinder Jesu ord och bön individen med Gud. Det är med Guds hjälp som soldaterna kommer att segra.⁹⁹

---

⁹⁷ Areheim, C. S, 16

⁹⁸ Arenheim, C. S, 18-21.

⁹⁹ Ibid. S, 20-22

Soldatanda.

Arenheim påminner soldaterna om Gustav II Adolf och att den konungen hade en karaktär som var värd att efterlikna. Arenheim berättar för soldaterna att om de tar efter Gustav II Adolfs plikttrogenhet, soldatdisciplin och gudsfruktan kommer att visa sig värdiga det svenska namnet och som värdiga arvtagare till forna svenskar.¹⁰⁰

Soldatidealet som Arenheim beskriver är att soldaterna skall vara plikttrogna och inte missbruka den makt som en soldat innehar i förhållande till civilbefolkningen. Soldaterna skall vara medvetna om att plikten inte bara är mot konungen och fosterlandet utan folket också. När en soldat får ett åtagande ser han till att slutföra det direkt, en god disciplinerad soldat skjuter aldrig upp ett åtagande. En svensk soldat i Gustav II Adolfs anda har även disciplinerat språkbruk och drar sig för att använda svordomar. Viktigaste av allt för soldaten är gudsfruktan. Gustav II Adolf litade helt på Gud och det gav honom seger. Skall soldaten vinna seger mot det som är ont måste soldatens hjärta tillhöra Gud. Arenheim uppmanar soldaterna att bli stridsmän i Guds armé likt Gustav II Adolf var.¹⁰¹ I denna predikan är det både egenskaper hos soldaten som skall fostras samtidigt som han bör vara medveten om vilket arv som vilar på hans axlar.

Jesus ord används som en uppmaning till soldaterna och Arenheim använder citat av Jesus från bibeln som en vägmarkör för soldaterna. En soldat skall vara nöjd med sin sold och inte missbruka sin makt mot civilbefolkningen. Soldatens språk skall vara vårdat och anständigt. Soldaten ska älska med hela sin själ och ha en orubblig gudsfruktan. Arenheim önskar att soldaterna lyssnar till dessa ord. Gud är den som avgör seger eller förlust och om Gud har fått soldaterna att tro kommer Gud i sin tur hålla soldaterna nära sig.¹⁰²

3.6 I FÄLT. 1943

Vi svenske: *”VI SVENSKE HÖRA OCK GUDI TILL.”*¹⁰³

---

¹⁰⁰Ibid. S, 23-25

¹⁰¹ Arenheim, C. S, 23-27

¹⁰² Ibid. S, 24-26

¹⁰³ Nilsson, John, *I fält: soldatpredikningar*, Diakonistyr., Stockholm, 1943. S, 5

Nationalandan binds ihop med den kristna tron och att svenskarna har fått ett gudomligt uppdrag. En del i uppdraget är att det svenska språket och kulturen skall bevaras. Svenskarna lever efter Gud och Jesus bud. Svenskarna värnar om varandra och delar sitt bröd med varandra på ett sätt som resten av världen inte gör. Sedan länge har Sverige åtnjutit politisk stabilitet. Svenskar har fått leva i frihet, svenskars andliga arv har fått slå rot, svenskarnas tänkare har fått frodas och svenskarnas skalders har fått dikta psalmer och visor. Nilsson förklarar att den svenska staten och den svenska kyrkan är lika gamla. Svenskar bör leva kristet för att visa världen att Sverige och svenskar tillhör Gud.¹⁰⁴ Att likställa den svenska statens ålder med den svenska kyrkans ålder är ett sätt att legitimera Guds utvaldhet.

Svenska soldater skall komma ihåg sitt historiska arv och att Gud i alla tider har funnits vid deras sida. Soldaterna bör inte endast vara kristna utan de skall också vara medvetna om att de försvarar ett land som har varit i förbindelse med Gud sedan nationens födelse. Detta är ett arv som de skall försvara och aldrig svika. Det är farligt att sekularisera för att det banalisera det kristna arvet. Soldaterna skall veta att de försvarar Guds utvalda land och folk.¹⁰⁵ Likt tidigare predikningar är det inte bara fostran av vissa egenskaper som kyrkan vill uppmuntra utan soldaterna har ett historiskt ideal att försvara. Detta nämner även Elmberg i *militär själavård*.

Nilsson talar om att Gud betraktar svenskarna som sitt utvalda folk och att, en symbol för detta är att den svenska staten och den svenska kyrkan tillhör samma årskull. Den svenska nationen och kyrkan har gått hand i hand genom historien.¹⁰⁶ Återigen ser vi hur predikan vill understryka att Gud har en speciell relation till Sverige.

Mannen som älskade rättfärdigheten

Nilsson vill berätta för soldaterna om Karl XII situation. Karl XII älskade rättfärdigheten och var villig att offra allt för den saken. Han drog aldrig ut i krig för att tillskansa sig makt utan för att sätta straffa de som var orättfärdiga och statuera ett exempel för andra

---

¹⁰⁴ Ibid. S, 5-8

¹⁰⁵ Nilsson, J. S, 6-8

¹⁰⁶ Ibid

europiska stormakter. Karl XII slogs för denna sak ensam i en värld av politiskt fulspel och svekfulla ränksmidningar. Under dessa tider behövs detta karolinska sinnelag.¹⁰⁷

Nilsson vill att soldaterna ska ha Karl XII som förebild. De skall göra allt för rättfärdigheten. I den tid som soldaterna befinner sig behöver de alstra det karolinska sinnelaget. Soldaterna behöver mod för att kunna offra allt för Sverige, heder och rättfärdighet.¹⁰⁸

Det är inte någon tydlig gudsbild som framkommer i denna predikan mer än att Nilsson nämner att Karl XII handlade enligt Guds principer.¹⁰⁹ Alltså att Guds principer är rättfärdighet, mod och heder. Den som offra allt för detta välsignas av Gud.

Håll ut!

Nilsson börjar predikan med att berätta om en hugenottkvinna som (hugenotter var franska protestanter¹¹⁰) för ett par hundra år sedan hade ristat in i en fängelsecell på franska: håll ut. Nilsson talar om att soldaterna måste hålla ut under beredskapstidens påfrestningar. Det är viktigt för Sveriges framtid att de klarar av detta.¹¹¹ Istället för att predika om arvet och den svenska historien begär denna predikan av soldaterna att de skall härda ut för Sveriges skull. Gör inte soldaterna det riskerar de att Sverige går under.

Soldaterna skall kunna härda ut svåra stunder och inte jämra sig. Beredskapstidens belastningar är något soldaterna skall möta med seghet och styrka. Det är omanligt att gnälla över vedermödor. När soldaten börja nötas ned av tunga bördor skall han be till Gud för sann styrka. Nilsson uppmanar soldaterna att öppna sig för Gud mer och mer. Om soldaterna gör detta kommer de känna ett lugn och en trygghet som möjliggör att de kan tackla sina umbärande mycket enklare.¹¹² En svensk soldat gnäller alltså inte och han bör sälla sig till Gud.

Nilsson beskriver Gud som en kraftkälla och en trygg famn om soldaterna öppnar sig för honom. Den som tyr sig till Gud kommer alltid bli omhändertagen av Gud. Nilsson avslutar

---

¹⁰⁷ Ibid. 32-33

¹⁰⁸ Ibid

¹⁰⁹ Ibid. S, 33

¹¹⁰ <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/hugenotter>. (hämtad) 2018-05-30

¹¹¹ Nilsson, J. S, 61-62

¹¹² Ibid. S, 62-63

predikan med ett visdomsord i form av en uppmaning till soldaterna: *”Den på Gud tror, han trygger bor och varder salig.”*¹¹³ Citatet syftar på att med Gud hjälp klarar människan allt och med Guds försyn behöver människan aldrig vara orolig

Främst i vår lag!

Nilsson beskriver att i Sveriges gryningstid som nation önskade svenskarna att ha Kristus främst i sin lag och att det alltid har varit svenskarnas önskan att få tillhöra kristendomen. Nilsson bygger vidare på det kristna arvet genom att hänvisa till att i samband med det första korståget föddes den svenska fanan som en påminnelse om att Sverige var i förbund med Gud. Det är från kristendomen som svenskarna har erhållit de finaste dragen i sin folksjäl.¹¹⁴

Det står ingenting explicit om hur en soldat bör vara utan detta är en predikan som syftar till att påminna soldaterna om det kristna arvet som de försvarar. Det finns ett stycke i predikan som beskriver hur en person utan kristendomen kände att han var vilsen och levde ett liv fullt av lögnaktiga perspektiv. När den här individen fann kristendomen blev han lycklig för att han äntligen fick en norm att följa och en måttstock för sitt liv.¹¹⁵ Detta kan ses som en uppmuntran till soldaterna att vända sig till Gud. Sammantaget vill Nilsson påminna soldaterna om det kristna idealet som de försvarar.

Nilsson framställer Gud och Jesus som svenskarnas andliga fäder. Det är genom att svenskarna tydde sig till kristendomen tidigt som de fick en andlig vägledning under en lång tid. Under denna vägledning har det vuxit fram goda dygder hos svenskarna. Om svenskarna fortsätter att ha Kristus främst i sin lag behöver de inte vara oroliga för att en samhällsordning med egoism, kriminalitet och osedlighet växer fram.¹¹⁶ Alltså om svenskarna håller sig till Guds andliga vägledning kommer det alltid bli bra i slutändan.

Sammanställning av perioden 1939-1943

Det nationella idealet talar mest om Sveriges historia och svenskarnas arv. Sverige har ett krigiskt arv och ett kristet arv. I det krigiska arvet talas det om Gustav II Adolfs bedrifter

---

¹¹³ Ibid

¹¹⁴ Ibid. S, 78-81

¹¹⁵ Nilsson, J. S, 78-81

¹¹⁶ Ibid

under trettioåriga kriget och hans heroiska offrande vid Lützen samt Karl XII hängivenhet till den rättfärdiga saken. I både Gustav II Adolfs och Karl XII gärningar fanns det en kristen tillika en svensk sak. Att svenskarna är utvalda av Gud förtydligas under denna period. Enligt predikningarna har Sverige haft en relation till Gud sedan nationens födelse och när nationalstaten organiserades ville svenskarna att lagarna skulle ha en kristen prägel. Det kristna arvet är det som har format Sverige och svenska folket.

Det finns stycken i predikningarna som önskar dygder av sina soldater men som också vill påminna soldaterna att de har ett arv att beskydda. Det Gustav II Adolf offrade sitt liv för i Lützen och det Karl XII slogs för hela sitt liv är något soldaterna har i uppgift att försvara. Den nationen och religionen som har gått arv har soldaterna som uppgift att försvara för att visa sig värdiga som arvingar till de forna svenskarna. Enligt predikningarna är det viktigt att soldaterna ber och öppnar sig till Gud som ger soldaterna kraft och mod att fullfölja sin plikt. Soldaterna skulle vara medvetna att de inte bara försvarade Sverige som nation utan även Sverige som ideal.

Jesus används som ett föredöme för soldaterna. Jesus ord och gärning är något soldaterna bör ta efter. Som det nämns i en tidigare predikan kunde Jesus böja sig för Gud utan att förlora sin manliga stolthet. Jesus ord beskriver hur en människa bör leva efter Guds principer. Likt tidigare tidsperiod menar predikningarna att Gud håller ett vakande öga över det svenska folket. Ber soldaterna till Gud om hjälp och kraft kommer de att bli hörda. Gud gav Jesus kraft att offra sitt liv på korset. Likt Jesus kommer även soldaterna kunna uthärda sina prövningar. Det kan tolkas som att när soldaterna ber kan Gud ge samma kraft till dem att offra livet för sitt land och uthärda beredskapstidens allehanda vedermödor.

4. Resultat

I detta kapitel redogörs för resultatet för undersökningen. Resultatet kommer svara på sista frågan i frågeställningen och min hypotes.

Att predikningarna uppmuntrar soldaterna till att vara gudsfruktande är kanske som att sparka in öppna dörrar. Då det kan tyckas att det är självklart att en präst vill att fler

människor ska tro på Gud. Predikningarna har som gemensamt drag att de påtalar en stark plikttrogenhet till Sverige. De hävdar för att Sverige är ett utvalt land av Gud. Gud ser på Sverige och det svenska folket som sitt rättrogna folk. Under de båda perioderna talar predikningarna om att Sverige är ett gammalt land med lång tradition av kristendom vilket många forna svenska soldater och kungar har offrat sina liv för. Deras uppoffringar har stärkt banden mellan Gud och Sverige och att deras segrar är ett bevis på att svenskarna är Guds utvalda folk. För att soldaterna skall visa sig värdiga arvtagare måste soldaterna vara beredda på att offra lika mycket som sina anfäder.

De likheter som finns i soldatidealet är att de förväntas fullfölja sin plikt gentemot Gud, Sverige, arvet, sina kamrater och sig själva. Anfäder som Gustav II Adolf offrade sina liv för protestantismens överlevnad och för att säkra Sveriges plats som stormakt i Europa. Soldaterna har därför som plikt att försvara det land som Gud har hållit i sin famn under så lång tid.

Likheter i Gud och Jesusbilden är att Jesus ord är den vägledning som soldaterna behöver för att kunna nå Gud. Det är hos Gud soldaterna hämtar kraft när försvarsarbetet känns tungt. Det även hos Gud soldaterna hämtar modet för att fullfölja sin plikt.

Skillnaden inom det nationalistiska arvet är att under andra världskriget talar predikningarna mer om det nationella arvet. Tiden innan talades det visserligen om ett arv men det handlade mer om ett religiöst arv och att svenskarna var ett utvalt folk. Det var soldaternas plikt som kristna att tjänstgöra i svenska armén jämfört med under andra världskriget då de hade en plikt som svenskar att försvara Sverige. Överlag påminner tiderna i den nationalistiska retoriken om varandra.

Skillnaden i soldatidealet är att under andra världskriget tryckte predikningarna mer på arvet och ett historiskt ideal som soldaterna försvarade. Mellan 1904-1917 handlade predikningar mer om att försöka fostra egenskaper i soldater t.ex. lydnad, plikttrogenhet och uppoffring. Det framkommer även egenskaper för hur en officer bör vara mot sina soldater. Under andra världskriget talade predikningar mer om det arv och den historia som soldaterna har blivit ålagda att försvara t.ex. Karl XII kamp mot ett orättfärdigt Europa. Under beredskapstidens år syftade predikningarna på att soldaterna skulle visa sig värdiga som arvtagare till sina svenska anfäder som har blött och dött för Sverige genom historien. Kort och gott trycker predikningarna under andra världskriget mer på idealet soldaterna

har att försvara och mellan 1904-1917 fokuserade predikningarna mer på att fostra egenskaper hos soldaterna.

I Gud/Jesusbilden har det inte skett någon större förändring. Det som skiljer tidsperioderna åt att Gud, under 1904–1917, beskrivs som en domare som avgör hur ett slag slutar eller huruvida en soldat kommer att dö. Inte endast en entitet som skänker mod och kraft. Under andra världskriget beskrivs Gud mer som en kraftkälla och en tröstande entitet som skänker mod.

Mellan 1904-1917 återfinns tre av Gudmundssons fyra pelare från *Konfessionell krigsmakt*. Sverige är ett land som är värt att offra livet för och att Sverige har en lång historia av att vara ett rättfärdigt folk. Svenskarna har alltid mött sin fiende med hållfast beslutsamhet och ett okuvligt mod. Sverige är ett ärorikt land med en ärorik historia, sätta fosterlandet i ett gyllene sken. Detta bygger vidare på den andre pelaren att svenskarna är ett utvalt folk av Gud. Gud har välsignat deras förfäder i strid och alltid haft ett vakande öga över Sverige. Det var soldaternas uppgift att fortsätta slåss för Sverige och att bevara nationen åt sina söner. Det finns stycken som hänger ihop med den tredje pelaren som handlar om lydnad. Soldaterna skulle hörsamma fosterlandets kall och lyda Guds bud, Jesus ord, konungen och sina befäl. Soldaterna skulle inte frukta för sina liv då fienden endast kunde dräpa kroppen och inte själen. Om soldaterna lydde sina order riskerade de bara sina liv. Om de däremot inte lydde order riskerade soldaterna att förlora allt.

Det finns samma element som Elmberg beskriver i *Kyrkan i fält* att predikningarnas funktion var att förbereda soldaterna för strid och trösta soldaterna vid antingen dödsfall eller vid hemlängtan. Mellan 1904-1917 och andra världskriget innehöll predikningarna samma element men tonvikten lades på olika håll. 1904-1917 fokuserade predikningarna på att soldaterna skulle finna förtröstan hos Gud och betrakta sin tjänstgöring med stolthet. Soldaterna skulle inte söka omtöckning i spriten eller vara bittra över att bli kallade från sina hem. Under andra världskriget lades vikten mer på att förbereda soldaterna för strid och påminna soldaterna om vad de slogs för.

Likadant som Hansson skriver i *Militär själavård* har det skett en förändring i predikningarnas retorik. 1904-1917 framhåller predikningarna vissa egenskaper. Genomgående handlar det om pliktrogenhet, lydnad, gudsfruktan, fosterlandskärlek och sedlighet. Under andra världskriget uppmuntrade predikningarna till fostrandet av vissa

egenskaper men predikningarna tryckte även på att soldaterna skulle vara medvetna om vad de försvarade. De hade ett ideal att försvara, en nation som under lång tid präglats av kristendomen och som lika länge försvarat både sin nation och religion. Soldaterna skulle ha Gustav II Adolf och Karl XII som förebilder. Även om den kyrkliga organisationen förändrades och ekumeniskt samarbete öppnades upp var det främst soldatidealet som förändrades. På det stora hela kan denna undersökning bara bevisa marginella skillnader.

Uppsatsens hypotes var att det har skett en förändring i predikningarnas struktur och tilltal 1904-1917 och under andra världskriget. Den tydligaste förändringen som går att urskilja är hur soldatidealet har förändrats. På det holistiska planet var dessa tider snarlika varandra och ingen markant förändring har skett. Hypotesen bör därefter betraktas som falsifierad.

5. Käll- litteraturförteckning

Källor

Arenheim, Carl, *Män på vakt: fältpredikningar*, 12. uppl. 41.-50. tus., Ystadscoutens förl., Ystad, 1944

Nilsson, John, *I fält: soldatpredikningar*, Diakonistyr., Stockholm, 1943

Nilsson, Paul, *Gud med oss!: fältpredikningar*, Schultz, Uppsala, 1904-1908

Särner, J. A., *Fältpredikningar: (från Sannahed). Saml. 2*, Bolinder, Göteborg, 1907

Gudstjänstordning jämte korta predikningar för alla sön- och helgdagar i kyrkoåret till användning å svenska flottans fartyg., Ernst Westerberg, Stockholm, 1917

Vårt vapen trygga: En samling fältpredikningar och tal från kriget i Finland 1939-1940, Diakonistyr., Stockholm, 1940

Elektroniska källor

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/georg-carl-von-d%C3%B6beln>. (hämtad) 2018-05-30

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/hugenotter>. (hämtad) 2018-05-30

<https://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=8970>. (hämtad) 2018-04-23

<http://runeberg.org/bioprast/1934/0180.html>. (hämtad) 2018-04-24

<http://runeberg.org/sfl/2/0434.html>. (hämtad) 2018-04-23

<http://runeberg.org/vemarvem/skane48/0041.html>. (hämtad) 2018-04-23

https://sv.wikipedia.org/wiki/Sverige_under_andra_v%C3%A4rldskriget. (Hämtad 2018-05-03)

https://en.wikipedia.org/wiki/There_are_no_atheists_in_foxholes (hämtad 2018-04-16)

Litteratur

Ejvegård, Rolf, *Vetenskaplig metod*, 4:e uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009

Elmberg, Sten, *Militär själavård*, Försvarsmakten, Stockholm, 2010

Farholt, Charlotte, *Svensk militär själavård Den svenska militära själavårdens organisation 1892-2008 samt en komparativ studie av Fältandaktsböckerna 1893, 1940 och 2008*. C-upps. Linköping universitet. 2010.

Gudmundsson, David, *Konfessionell krigsmakt: predikan och bön i den svenska armén 1611-1721*, Universus Academic Press, Diss. Lund: Lunds universitet, 2014, Malmö, 2014

Hansson, Klas (2016). *Kyrkan i fält: fältpräster i det svenska försvaret: organisation, principer och konflikter i ekumenisk belysning sedan 1900 = The church under arms: military chaplains within the Swedish armed forces : organization, principles and conflicts with ecumenical aspects since 1900*. Skellefteå: Artos.

Jarlert, Anders (2012). *Drottning Victoria: ur ett inre liv: en existentiell biografi*. Stockholm: Carlsson